

14. DİL İLİŞKİLERİ VE TÜRKCENİN DÜNYA DİLLERİNE ETKİSİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

14.1. Dil İlişkileri

14.1.1. Bilgi Ödünçlemesi

14.1.2. Özenti Ödünçlemesi

14.1.3. Sözvarlığı Ödünçlemesi

14.1.4. Dilbilgisi Ödünçlemesi

14.2. Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi

14.2.1. Türkçe - Moğolca

14.2.2. Türkçe - Arapça - Farsça

14.2.3. Türkçe - Farsça

14.2.4. Türkçe - Arapça

14.3. Osmanlı Döneminde Türkçe

14.3.1. Türkçe - Ermenice

14.3.2. Türkçe - Yunanca

14.3.3. Türkçe ve Balkan Dilleri

14.4. Günümüz Türkçesi ve Dil İlişkileri

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Ödünçleme kavramı hakkında bilgi veriniz.
- 2) Türkçenin dünya dillerine etkisi hakkında bilgi veriniz.
- 3) Osmanlı döneminde Türkçenin dil ilişkileri hakkında bilgi veriniz.
- 4) Günümüz Türkçesi ve dil ilişkileri hakkında bilgi veriniz.

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Dilde Ödünçleme	Dillerin nasıl ödünçlemeler yapabileceğini kavrar.	Dillerin nasıl ödünçlemeler yapabileceğini kavratılır.
Türkçenin Tarihî Seyri İçerisinde Dil Ödünçlemeleri	Türkçenin tarihî seyri içerisinde dil ödünçlemelerini kavrar.	Türkçenin tarihî seyri içerisinde dil ödünçlemeleri kavratılır.
Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi	Türkçenin dünya dillerine etkisini kavrar.	Türkçenin dünya dillerine etkisi kavratılır.
Osmanlı Döneminde Türkçenin Özellikleri	Osmanlı döneminde Türkçenin özelliklerini kavrar.	Osmanlı döneminde Türkçenin özellikleri kavratılır.

Anahtar Kavramlar

- Dilde ödünçleme
- Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri
- Osmanlı döneminde Türkçe

14.1. Dil İlişkileri

İnsan toplumlarının yaşama tarzı ve bilgi birikimi demek olan kültür, her toplumun kendi üretimiyle zenginleşip geliştiği gibi, toplumlar arası ilişkiler sonucu kültür unsurlarının değişimi yoluyla da gelişir ve zenginleşir. Toplumlar arası ilişkiler ise ticaret, savaş, eğitim, din, edebiyat, mimari, müzik, tarım gibi alanlarda gerçekleşir ve bilgi veya nesnelere değiş tokuşuna yol açar.

Kültürdeki bu değişimler, kültürün taşıyıcısı olan dile de yansır ve dilde değişimlere yol açar.

Bir toplumun dili, yaşama biçimi ile yakından ilgilidir. Bir halkın yaşadığı coğrafya, üretim-tüketim ilişkileri, iklim, komşu halklarla olan ilişkileri dilinin yapısı üzerinde derin izler bırakır. Herhangi bir toplumun başlangıçta dilin söz varlığını kendi arasındaki uzlaşmalarla belirlediği kabul edilse bile izole olmamış toplumların başka toplumlarla temasının dil üzerinde etkisinin görüleceği açıktır. Bu etkileşme ne kadar farklı alanlarda ve uzun süre cereyan ederse dil üzerindeki etkisi de o kadar geniş ve kalıcı olur. Dil etkileşmesinin sesbilgisi, yapıbilgisi, sözdizimi ve kelime varlığı üzerinde izleri görülür. Bu temasın ve etkileşmenin tamamı dil ilişkileri (language contacts) kavramı ile açıklanır ve izlenir.

Kültürel temas sonucu ortaya çıkan dil etkileşmesinin sonuçlarına ödünçleme (borrowing) denir. Zamana yayılan bu temaslar sonucunda bir dilin kelime varlığına başka dillerden alınmış kelimeler, tabirler, deyimler eklendiği gibi, dilbilgisi yapısına da eklemelerin olduğu görülür. Mesela günümüz İngilizcesindeki economy kelimesi Latince yoluyla Eski Yunanca *oikonomia* "ev idaresi" kelimesinden alınmıştır. İngilizcedeki they ve them zamirleri ise Norveç dilinden alınmadır. Türkçe namaz, abdest, oruç gibi kelimeler Eski Farsçadan alınmış, Arapça kahve kelimesi Türkçe üzerinden birçok dile (kahve kave, kava, cafe, coffee vs.) girmiş; Türkçe dolma kelimesi komşu dillerin birçoğunda yer bulmuştur. Ödünçlemeler sadece kelimelerle sınırlı değildir. Mesela Türkçe Hint-Avrupa dillerinin birleşik cümle yapısını Sogdca ve Farsça üzerinden almış, bu yapının teşkilinde kullanılan ki edatı da Türkçenin bir unsuru hâline gelmiştir. Batı

Ermenicesinin sözdizimi bakımından Özne+Yüklem+Tümleç yapısında iken Özne+Tümleç+Yüklem yapısında cümlelerin

Tesi zthčunn or jeger i vraj
carin

görülmesi
Türkçenin
etkisiyle

Cari vra jergoy thrčuny tesa
(Ağacta öten kısı öördüm)

olmuştur:¹

Ödünçlemeleri kültürel özelliklerine göre iki gruba ayırabiliriz:

- 1) Bilgi ödünçlemesi (cultural borrowings)
- 2) Özenti ödünçlemesi (prestige borrowings)

14.1.1. Bilgi Ödünçlemesi

Bazı alıntılar toplumlar arası bir bilgi alışverişi şeklinde gerçekleşir. Temas hâlinde olan iki toplumdaki A toplumunda olmayan “yeni bilgi” B toplumundan alındığında “yeni bilgi”nin göstereni olan kelime de ödünçlenmiş olur. İnsan varlığının her alanıyla ilgili olabilen bu kelimeler bilgi ödünçlemesi (cultural borrowings) olarak adlandırılır. Her türlü kültürel temasın sonucunda diller karşılıklı olarak kelime alışverişinde bulunurlar. Türklerin İslâm dinine geçtikleri yüzyıllarda aldıkları namaz, abdest, oruç gibi kelimeler bir bilgi ödünçlemesidir. Yine Anadolu’da tarım ve denizcilikle ilgili pek çok Rumca (Yunanca) kelime Türkçeye girmiştir; çünkü Türkler bu kelimelerin gösterdiği bilgiye sahip değildiler. Aynı şekilde Türkçeden birçok kelime de Rumcaya (Yunancaya) girmiş ve bu karşılıklı alışveriş yüzyıllarca sürmüştür.

¹ Günay Karaağaç, Türkçe VerintilerSözlüğü, TDK Yayınları, Ankara 2008, s. XXXII.

14.1.2. Özenti Ödünçlemesi

A dilinde karşılığı olan, alınması gerekmeyen kelime ve dil unsurlarının B diline alınması genellikle yüksek veya üst kabul edilen bir kültür düzeyinden daha aşağıda veya zayıf bir kültür düzeyine dil unsuru transferi şeklinde olur. Kültürel açıdan baskın, siyasi açıdan yönetici durumunda bulunan bir üst kültüre özenme; üst kültürdeki yaşama biçimini taklit etme arzusu bu gibi alıntıların asli sebebidir. Mesela Türkçede göz, baş gibi kelimeler varken Farsçadan çeşm, ser gibi kelimelerin girmesi ise bir ihtiyaçtan çok taklide veya özentiye dayandığı için özenti ödünçlemesi olarak değerlendirilebilir.

Ödünçlemeler, dilbilgisel nitelikleri bakımından iki ana grupta değerlendirilir:

- 1) Sözcük ödünçlemesi (lexical borrowings)
- 2) Dilbilgisi ödünçlemesi (grammatical borrowings)

14.1.3. Sözcük Ödünçlemesi

Bir dilden başka bir dile, bir lehçeden/ağızdan başka bir lehçeye/ağıza geçen sözlerden ibarettir. Bunlar bilgi ödünçlemesi veya özenti ödünçlemesi olarak bir dile girmiş olabilirler. Bilinen bütün dillerde başka dillerden girmiş sözcük unsurları bulunmaktadır. Bu, evrensel kültürün bütün beşeriyetin ortak ürünü olması ile ilgilidir. Fizik, matematik, tıp, botanik, din, edebiyat, müzik gibi birçok bilgi alanıyla ilgili temel kavramlar toplumlar arasında dolaşmakta, ufak tefek değişikliklerle birçok dünya dilinde yerini almaktadır. Bugün dünya üzerinde kullanılan sayı sistemlerinin yaygın olarak Hint sayı sistemine dayandığını, bilinen pek çok yazı sisteminin Fenike alfabesinden kaynaklandığını hatırlamak yeterlidir.

Kahve kelimesi muhtemelen Etiyopya'nın Kaffa bölgesinin adını taşımaktadır. Burada yetişen kahve çekirdekleri Yemen'de bir ihraç ürününe dönüşmüş, zamanla Arapça kahva kelimesi Türkçe Kahve yoluyla İtalyancaya caffè [kaffe] ve İtalyancadan da diğer Avrupa dillerine geçmiştir. İngilizce coffee [kafi], Fransızca café [kaffi],

Almanca kaffee, İspanyolca café [kafe]. Aynı kelime Balkan dillerine yine Türkçe üzerinden girmiştir: Boşnakça kafe veya kava, Yunanca kafes, Bulgarca kafe vs.

Bir başka örnek olarak da atom kelimesi gösterilebilir. Eski Yunanca a+tomos “bölünemez, parçalanamaz” anlamına gelen kelime 19. yüzyılın başlarından itibaren bir kimya terimi olarak kullanılmaya başlamış ve bugün bütün dünya dillerinde yerini almıştır.

Yunancadaki pitta (düz, ince ekmek) kelimesi Türkiye Türkçesine pide şeklinde girmiş; aynı kelime İtalyancanın bir şivesindeki pizza şekliyle Amerikan İngilizcesinde yer edinmiş ve buradan bütün dünyaya yayılmıştır. Aynı kökten gelen pide ve pizza kelimeleri Türk mutfağında birbirine rakip olmuşlardır.

14.1.4. Dilbilgisi Ödünçlemesi

Temasta bulunan A ve B dilleri dilbilgisinin her düzleminde birbiri üzerinde etki yaratırlar. Sesbilgisi, şekil yapısı, sözdizimi ve anlambilgisi alanlarında karşılıklı alışverişler olur. Türk dilinde esasen /j/ ses birimi yokken, Farsça ve Fransızca gibi dillerden alınan kelimeler yoluyla bugün bu ses birimini taşıyan kelimeler Türkçede kullanılmaktadır: jâle, jandarma, jeton vs.

Türkçe +CI +IK, -IcI gibi biçimbirimleri Farsça, halk Arapçası, Ermenice, Rumca (Yunanca) ve birçok Balkan dilindeki kelimelerde kullanılmaktadır. Türkçede Farsça ve Arapçanın şekil unsurları kullanılmıştır. Bugünkü Türkçede de bu süreç devam etmektedir. Yapılarını yanlış çözümleyerek de olsa alkolik kelimesi benzeterek türetilmiş işkolik, gezikolik gibi kelimeler; otomatik kelimesine benzeterek yapılmış sayımatik, sıramatik gibi kelimeler birer dilbilgisi ödünçlemesi sayılabilir.

Maşallah, inşallah, Allahu a’lem gibi Arapça cümlecikler Türkçede kendine yer bulurken, Bayram mübarek, Allaha emanet gibi Türkçe cümlecikler de Boşnakçada kendine yer bulmuştur.

Dil ilişkisi sonucu ortaya çıkan bu ödünçleme tipleri insan toplumları arasındaki kültürel alışverişin ne kadar yoğun olduğunu gösteren belgelerdir. Gelişmiş kültür toplumları izole olarak yaşamazlar ve kendi kültürlerini, dolayısıyla dillerini komşu dillerden derledikleri unsurlarla zenginleştirirler. Bu ilişkiler çoğu zaman kültürel açıdan zengin ve üretken, siyasal ve ticari açıdan baskın toplumlardan diğerlerine doğru bir akışa sahiptir. Ancak alışverişin dengeli olduğu birçok durum olduğu gibi en zayıf kültür ve diller de komşularına her zaman bazı kelimeler vermişlerdir.

14.2. Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi

Türk dili ile yazılı belgeler yaklaşık 1500 yıl öncesine; Göktürk Kağanlığı dönemine uzanır. Ancak bundan önce de Türk dilinin uzun bir geçmişi olduğu komşu kültürlerin dillerinde veya belgelerinde korunmuştur. Yazıyı bulan ve bu yazı sistemiyle bize hayli metin bırakan ilk kültür Sümer kültürüdür. Bu kültürün diline ait metinlerin incelenmesi sonucu, Sümerce olmadığı bilinen kelimelerden 168 kadarının Türkçe kökenli kelime olduğu tarihî ses denklikleriyle ortaya konmuştur. (Kaynak: Osman Nedim Tuna, Sümer ve Türk Dillerinin Tarihî İlgisi ve Türk Dilinin Yaşı Meselesi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997). Mesela dar- kelimesinin Türkçe yar- “ikiye ayırmak”, dib kelimesinin yip “ip”, gişig’in eşik “kapı”, gud’un ud “öküz, sığır” olduğu anlaşılmıştır. Elbette bu kelimeler Türkçenin yaklaşık 3000-4000 yıl öncesine ait “Ana Türkçe” veya “İlk Türkçe” dediğimiz dönemlerine ait olmalıdır.

Eski Türkçe adını verdiğimiz ve Türkçe yazılı metinlere dayanan dönemden başlayarak bu güne kadar Türk halklarının ve Türk dilinin çok geniş bir coğrafyada, farklı topluluklar hâlinde yerleşik veya hareketli olarak var olduklarını görürüz. Tarihî ve günümüzdeki yerleşimleri bir araya getirdiğimizde Türk dilinin kuzeydoğu Sibiryadan kuzey Hindistan’a, Çin’in içlerinden bütün Orta Asya, Ön Asya, Anadolu, Yunanistan yarımadası ve Balkanları içinde alarak Viyana önlerine, Deşt-i Kıpçak diye bilinen Kuzey Karadeniz düzlüklerinden İdil ırmağı boyunca Moskova yakınlarına, Irak ve Arap yarımadası dâhil olmak üzere Mısır’dan Fas’a kadar uzanan Kuzey Afrika topraklarına yayıldığını söyleyebiliriz. Bu çok geniş coğrafyada yüzyıllar boyunca onlarca halkla iç

içe yaşayan Türk dili, bu halkların dilinden birçok kelime derlemiş ve birçok kelimeyi ve dil özelliğini de bu dillere kültürlere aktarmış, taşımıştır.

Türkçenin yazılı olmadığı dönemlerde Sümerceyle olan ilişkilerinden yukarıda bahsetmiştik. Yine yazılı dönem öncesinde ve sonrasında Fin-Ugor dilleriyle Türk dilleri arasında temas ve alışveriş olduğu bilinmektedir.

Yazılı dönem öncesinde Samoyed diline giren yur “yüz” kelimesi, Türkçenin Batı Hun kolundan alınma olduğu bilinmektedir.

Fincede Türkçe kökenli yüzden fazla kelime tespit edilmiştir: Fin. al “alt” < Türk. al “ön”, paslikka < başlık, kasari < kazan, kussakka < kuşak vs.²

Aynı dil ailesinden Maricede de Türkçe kökenli kelimeler ve dilbilgisi unsurları vardır. Marice, Türkçenin bir kolu olan Çuvaşçadan hem sözvarlığı unsurları almış, hem de sesbilgisi ve şekilbilgisi açısından etkilenmiştir. (Kaynak = Oğuzhan Durmuş, “Çuvaş-Mari Dil İlişkilerine Genel Bir Bakış I: (Çuvaşçanın Mariceye Etkisi)”, *Türk Moğol Araştırmaları Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı*, (Ed.) Bülent Gül, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 2012, s. 1-5.

Fin-Ugor grubunun Ugor dalına mensup olan Macarca ile Türkçenin ilişkileri hem çok eski hem de çok zengindir. Türk. Arbagçı/arvışçı “büyücü” > Mac. Orvos “doktor”, ács “ağaç”, bor “şarap”, iker “ikiz”, bocsan- “boşanmak, kurtulmak, affedilmek”, csavar “çevirmek” vs. (Günay Karaağaç, *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, TDK Yay. Ankara 2008, s. XXXV). Osmanlı dönemindeki yoğun temaslar da Macarcada birçok Türkçe kelime bırakmıştır: basa “paşa”, papucs “papuç”, kobak “kabak”, bicsak “bıçak”, kapu “kapı”, katrán “katran”, kavuk “kavuk”, dalma “lahana dolması”, kurban “kurban”, pencere “pencere” vs. (Naciye Güngörmüş, “Macarcadaki Türkçe Kökenli Sözcüklerde Anlam Değişmeleri ve Anlam Kaymaları”, *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi* (29-30 Nisan 2004), Akçağ Yayınları, Ankara 2004, 179-200).

² Ferah Öner – Mustafa Öner, “Fincede Türkçe Alıntılar”, *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi* (29-30 Nisan 2004), Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

Yazının kullanılmaya başladığı dönem, ms.8.yüzyıldan itibaren, Türklerin daha hareketli olduğu, yazılı metinler sayesinde kültürel ilişkilerinin daha ayrıntılı takip edilebildiği bir dönemdir. 8.-10. Yüzyıllarda Türkçenin Çince, Soğdca, Toharca ve Moğolca gibi dillerle olan teması daha ayrıntılı bilinmektedir.

En önemli metinler olan Kültigin ve Bilge Kağan yazıtlarının birer yüzlerinin Çince olması, Türklerin Çince ile temaslarının derecesini göstermektedir. Türkçeye Çince'den giren inci, mantı, çay, sin “mezar”, tayfun vs. gibi birçok kelime vardır. Çince'deki Türkçe ödünçlemeleri tespit etmek ise Çin yazısının özelliğinden dolayı güç bir iştir. Son zamanlarda yapılan bir araştırmada Çince'de Türkçe kökenli veya Türkçe üzerinden geçmiş 300 kadar kelime tespit edilmiştir. Bunların bir kısmı Hun döneminden girmiş kelime veya unvanlar, bir kısmı ise sonraki dönemlerde girmiş kelimelerdir.

aiwūchı “Danışma bürosu” < Tü. Ayruçı; bā'ērsī “pars” < Tü. Bars; aiddng nīnglī “Ay tanrısı” < Tü. āi-tāngri; buérhūti “Kartal” < Tü. Bürküt; dđnglı “Gök, ilah” < Tü. Tāngri; kedūn “Hatun, Hükümdar eşi” < Tü. Qatun; sū “Su” < Tü. Su; wūshāke “Küçük” < Tü. Uṭaq vs.³

Türkçenin Orta Asya'da yoğun temas hâlinde olduğu diller arasında Soğdca, Toharca Sanskritçe gibi Hint-Avrupa dil ailesine mensup dillerden bahsedilmelidir.

Uygur Türklerinin 8. Yüzyılın sonlarından itibaren Sogd alfabesini ve bu alfabeyle dayalı Uygur alfabesini kullandıkları görülür. Yeni girilen Maniheizm ve daha sonra Turfan bölgesinde yayılan Budizm tesiriyle bu inanışların temel kitapları Türkçeye çevrilmiş, birçok kavram Çince ve Sanskritçeden Türkçeye geçmiştir. Soğdçanın *uṣtmah* “cennet” kelimesi Türkçede *uçmak* olarak yüzyıllar boyunca yaşamış, sonra yerini cennet'e terk etmiştir. Yeni “cehennem” anlamında kullanılan *tamu* kelimesi de Soğdçadan alınmış bir kelimeydi. Yunus Emre'nin bir şiirinde şöyle geçer:

³ Alimcan İneyet, “Doğrudan ve Dolaylı olarak Çinceye Geçen Türkçe Kelimeler Üzerine”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, Cilt: VI, Sayı 1, Sayfa: 81-99, İzmir 2006.

Yidi tamu sekiz uçmak her birinün vardur yolu
Hed bir yolda bin çârşû Allâh sana sundum elüm

Soğdcadan dilimize geçmiş bir başka kelime de *kent*'tir (< kend). Azerbaycan Türkçesinde “köy” anlamında kullanılan kelime, Türkiye Türkçesinde Dil Devriminden sonra *şehir* yerine kullanılmaya başlanmıştır.

Çanaç “korkak, gevşek”, çömerük “gözü az gören”, karşı “Han sarayı” gibi kelimeler de Toharcadan Türkçeye geçmiştir.

14.2.1. Türkçe - Moğolca

Moğolca Türkçenin yoğun kültürel temas hâlinde olduğu dillerin başında Moğolca gelir. Moğolca ile Türkçenin Altay dil ailesinin iki üyesi oldukları, dolayısıyla genetik olarak akraba oldukları görüşü yaygındır. Bu görüşe karşı çıkan, bu iki dil arasındaki ortaklıkların iki toplumun yüzyıllardır süren komşuluklarından kaynaklandığını iddia edenler de vardır. Moğolca ile Türkçe arasında genetik akrabalık olsa bile, iki dil arasında yine kelime ve dilbilgisel unsur alışverişi olmuştur. Göktürkçe ve Eski Uygurca döneminde son derece sınırlı olan bu ödünçlemeler, 13. yüzyıldan itibaren Moğolların yayılmasıyla birlikte çoğalmıştır.

Bugünkü Türkçede kullanılan ağa, kaburga, karanu “karanlık”, kurultay, maral, nöker, sadak, serin, sicim, tepsi gibi kelimeler Moğolcadan ödünçlemedir.

Asuru “çok, fazlasıyla”, basa “yine, tekrar”, tetürü “ama, bununla birlikte” turkaru “daima, aralıksız” gibi edatlar Türkçeden alınma.⁴

Moğolca +IIG eki de Türkçeden alınma olup birçok kelimenin türetilmesinde kullanılmıştır: noyanlıg, bayalıg “refah”, bagaturlig “yiğitlik”, temürlig “demirli”, bökeliğ “güçlü, sağlam”. Bu eki taşıyan doğrudan Türkçeden alınmış pekçok kelime

⁴ Nicolas Poppe, “Türk Dili Kaynaklı Birkaç Moğolca Zarf Üzerine”, Çeviren: Hülya Savran, Prof. Dr. Osman Nedim Tuna Armağanı, Malatya 1989, 143-150.

vardır: çeçeğlig “çiçekli”, yimişlig “meyveli”, yarlık “ferman”, külüg “yiğit, kahraman”, kalkanlig “kalkanlı”, tuglug “tuğlu”, kutlug “kutlu” vs.⁵

“Moğolların Gizli Tarihi” isimli metinde geçen Türkçe ödünçlemelere birkaç örnek: al, “kırmızı, al”, alaçuk “çadır”, oorçak “hırsız”, terme “bayram çadırı”, mung “keder, bun”⁶

Moğolca ve Türkçede birbirinin aynı veya fonetik olarak küçük farkları olan onlarca fiil vardır: avla- “avlamak”, biti- / biçi- “yazmak” > biç- , bol- / ol- “olmak” > bol-, yarlıka- “buyurmuk, emretmek” > carlıkla-, yasa- “yapmak, kurmak” > casa-, kon- “konaklamak” > konu- “gecelemek”, sön- “sönmek, bitmek” > sönü- “sönmek, bitmek” vs.⁷

14.2.2. Türkçe - Arapça - Farsça

Türkler İslam kültür dairesine girmeleri, büyük Türk kitlelerinin Altay dağları ve Moğolistan bozkırları olduğu kabul edilen ana yurtlarından Batıya doğru başlayan uzun göçleri sürecinde gerçekleşmiş, karşılaşılan yeni diller, yeni yaşam koşulları ve İslamiyet’in öğretileri Türk kültürü ve dili üzerinde çok derin ve silinmez değişimlere vesile olmuştur. İslamiyet, Arapça konuşan bir toplumda başladı ve Kur’an’ın Arapça olması dolayısıyla Arapçayla birlikte yeryüzüne yayıldı. Bu yayılma sonucunda İslam devletinin dili Arapça olmuş; Arapça Mısır ve Kuzey Afrika örneğinde olduğu gibi birçok dili asimile etmiş veya kullanımını sınırlandırmıştır. Türkler İslamiyet ile Maveräünnehir bölgesinde karşılaştıklarında Arapça artık çok güçlü bir devlet, edebiyat ve bilim dili idi. Arapça hızla yayıldığı eski Pers imparatorluğu bölgesinde Farsçayı sınırlı bir konuşma dili durumuna itmiş, hatta Farsça unutulmaya başlamıştır.

⁵ Even Hovdhaugen, “The Mongolian Suffix LIG and Its Turkic Origin”, *Researches in Altaic Languages*, Akademiai Kiado Budapest, 1975, s. 71-77.

⁶ V.İ. Rassadin, “Moğolların Gizli Tarihi’nde Türkçe Unsurlar”, Çevirenler: Reshide Adzhumerova – Emine Atmaca, *Dil Araştırmaları*, Sayı: 6, Bahar 2010, s. 211-216.

⁷ A. Şcerbak, “Türk-Moğol Dil İlişkileri (Dillerin Birbirinden Etkilenme ve Birbirlerine Karışma Sorunu Üzerine)”, *Manas Journal of Social Studies*, sayı 25, 2011, s. 9-32.

Türkler de İslam kültür dairesine girdikten sonra Arapçanın yoğun etkisinde kalmışlar, Soğd temelli Uygur yazısından büyük ölçüde Arap yazısına geçmişler; dinin temel kavramlarını Arapçadan almaya başlamışlardır. Ancak, Müslüman Araplar, Türkleri askerî açıdan büyük bir yenilgiye uğratamamışlar; bu ilişki denk kuvvetlerin zaman zaman karşıtlığı, zaman zamanda ittifakı şeklinde sürmüştür; Türkler kendi siyasi yapılarını kaybetmeden, Karahanlı devleti yöneticilerinin Müslümanlığı seçmesiyle kitlesel olarak din değiştirmişlerdir. Bu sayede Türkçe kendi bağımsızlığını korumuş, gerekli kültürel/dini unsurları almakla yetinmiştir. İlk Müslüman Türk hakanından yaklaşık yüz yıl kadar sonra telif edilen Kutadgu Bilig isimli siyasetname, İslam kültürünü ve felsefesini özümsemiş, yeteri kadar Arapça unsuru ödünçlemiş, ancak kendi yapısını da korumuş bir dilin şaheseridir.

İlk Müslüman Türklerin bu yeni dini Farsça konuşanlardan öğrendiği söylenebilir. İslamiyet'in temel dini kavramlarından olan salât yerine Far. namâz, vudû yerine Far. abdest, savm yerine Eski Far. oruç.

Yüzyıllar boyunca Allah yerine tanrı (tanrı teala vs.), cennet yerine uçmak, cehennem yerine tamu gibi kelimeler kullanılmıştır.

Farsçanın Türk sultanların himayesinde hızla bir edebiyat dili olarak dirilmesi sonucu bütün Ön Asya'da Farsça bir edebiyat ve kültür dili olarak gelişmiş, yayılmıştır. Türk nüfusun bu bölgede daha çok anadili Farsça olan halklarla yanyana yaşaması, İslam kültürüne ait bilgilerin doğrudan Arapçadan değil de Farsçadan aktarılmasına yol açmış; birçok Arapça sözcüğü Farsçadaki biçimi ve anlamıyla Türkçeye geçmiştir. Bu aynı zamanda Farsça kelimelerin de Türkçeye girmesi anlamına geliyordu. Farsçayla bu yakın temas sadece sözcüğü etkilememiş, Hint-Avrupa dillerine özgü birleşik cümle yapısının Türkçede yayılmasına yol açmıştır.

Türkçe, kaynak dil olarak Arapça ve Farsçadan kelime devşirmeye 19. Yüzyılın sonuna kadar devam etmiş; yüzlerce Arapça ve Farsça kelime, bu sefer Türkçede kazandıkları biçim ve anlamlarıyla Balkan ve Avrupa dillerine geçmiştir.

Türklerin başlangıçta itibaren Ön Asya, Arabistan ve Kuzey Afrika bölgelerinde yönetici olmaları, doğal bir sonuç olarak Türkçenin bu bölgedeki diller üzerinde etkile olmasına yol açmıştır. Farsçada ve bilhassa konuşma Arapçasında bulunan binlerce kelime bu yoğun etkileşimin sonucudur.

14.2.3. Türkçe - Farsça

Günümüz Farsçasında kullanılan yüzlerce Türkçe kelimedenden birkaç örnek: beyrak “bayrak”, başlok “başlık, şapka”, batlak “bataklık”, boşkab “yemek kabı, tencere”, kaşok “kaşık”, olgu “örnek, nümune (< ülgü)”, omaç “bir tür yemek”, hacıyatmaz, yatakan “motor piston yatağı”, yardankoli “sıradan kimse, avam (<yaradan kulu)”, yağî “serkeş, eşkıya”, yaşmak “örtü”, yedek, yedek keşiden “yedek çekmek”, yeralmasi “yer elması”, yağma “yağma” vs.

Farsçada sadece Türkçe sözcükler değil dilbilgisel unsurlar da yerleşmiştir. İsim yapma eki +çi ile Farsçada türetilmiş pek çok kelime bugün de canlı olarak kullanılmaktadır: ahurçi “hayvan bakıcısı, seyis”, aşçi “aşçı”, bıçakçi, çapçi “matbaacı”, çörekçi “ekmekçi” postçi “postacı”, dokkançi “dükkâncı”, şekarçi “avcı, şikârcı”, telefonçi “telefoncu” vs.

basme “basma işi, tab”, çekme “bir tür çizme”, sürme “sürme”

Türkçe sıfatfiil tabanları kerde, dâden gibi yardımcı fiili ile fiilleştirilir: ağırlamış kerden “ağırlamak, saygı göstermek”, bağlamış kerden “bağlamak”, baş-kanat dâden “desteklemek”, başlamış kerden “başlamak”, küç dâden “çaba göstermek”, yulma kerden “yolmak” vs. alış değış, alış viriş “alış veriş”, bizek dûzek “bezek süs”, çakar çukur “çakır çukur” vs.⁸

Türkçe, Farsça kelimelerin Balkan ve Avrupa dillerine taşınmasında da aracı olmuştur.

⁸ Mustafa Balcı, Türkçe-Farsça İlişkileri: Türkçenin Farsça Üzerindeki Etkilerine Dair Bir İnceleme”, Çizgi Kitabevi 2014.

14.2.4. Türkçe - Arapça

Arapçadan Türkçeye yüzlerce kelime girmiştir. Bunların büyük bir kısmı bilgi ödünçlemesi türünden din ve bilim alanına dair kelimelerdir. Medreselerde eğitimin Arapça yapılması, ibadet dilinin Arapça olması Türkler ve bütün Müslüman aydınlar için Arapçayı zorunlu hâle getirmiş, yüzlerce Arapça kelime ve tabir İslam medeniyetinin ortak unsurları olarak diğer halkların diline yerleşmiştir.

Türklerle Arapların bin seneyi aşan kültürel temasları sonucunda elbette Türkçeden de Arapçaya kelime ve tabirler girmiştir. Kur'an-ı Kerim'de geçen gasak ~ gassâk (< Türk. Kusuk, kusmuk), gulâm (< Türk. oğlan veya kulun), talâk (< Türk. tul, tulak “boşanmış”) gibi kelimelerin Türkçe kökenli olduğu ileri sürülmüştür.⁹ Bunun dışında esasen sadece yazı dili olarak kullanılan “Fasih Arapça”da çok fazla sayıda Türkçe kelime bulunmaz. “Ammi Arapça”da, yani konuşma Arapçasında ise yüzlerce Türkçe kelime bulunmaktadır. Bunların önemli bir kısmı maddi kültür unsurları, idari ve askerî terimler, günlük hayata dair tabirlerdir.

Halk Arapçasına sözcükler unsurları yanında dilbilgisi unsurları da girmiş, Türkçe eklerle yeni kelimeler üretilmiştir.

Örnekler: açığ, aşşı “aşçı”, alay, alaşvareş “alışveriş”, altun “altın”, arabaji “arabacı”, arkadaş, avantacı, ayag, bahşiş, baluk “balık”, baltacı “öncü, emir eri”, başağa, başşavuş “baş çavuş”, bayrak, barakat varsen “bereket versin”, bıçak “bıçak”, boyacı, cezme ~ cuzma “çizme”, da'vacı “davacı”, demir, aczaçi “eczacı”, eldiven ~ ildiven “eldiven”, gecelik, gözlük ~ kuzluk “gözlük”, gmarçi ~ cumrukşi “gümrükçü”, hişmâssa “hiç olmazsa”, saçak “saçak”, sagsalim, sabrak “süpürge”, sinci tâk “Süngü tak!” yagneş ~ yagmiş “yanlış”, yûzbaşi “yüzbaşı” vs.

⁹ Halil Açıkgoz, “Kur'an'da Türkçe Kelime Var mı?”, Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi (29-30 Nisan 2004), Akçağ Yayınları, Ankara 2004, 37-74.

Bu birkaç örnekten Arapçanın muhtelif diyalektlerinde kullanılan Türkçe kelimelerin genel nitelikleri belli olmaktadır. Bunlar daha çok maddi kültür unsurlarıyla ilgili, bir kısmı ise idari ve askeri terminolojiye aittir.

14.3. Osmanlı Döneminde Türkçe

Türklerin Anadolu'da kurdukları siyasi yapılar 15. Yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti tarafından birleştirilerek geniş bir imparatorluğu dönüştü. Arabistan yarımadası, Irak ve Suriye, Doğu Afrika'nın bir kısmı, Mısır ve Fas hariç bütün Kuzey Afrika, Kafkaslar, Kuzey Karadeniz'de bugün Rusya ve Ukrayna'ya ait topraklar, Yunanistan ve bütün Balkanlar, Macaristan bu imparatorluğun yönetim sınırlarına dâhil oldu. Osmanlı Devleti'nin günlük hayatta, edebiyatta, eğitimde ve yönetimde hâkim ve geçerli dil Türkçe idi. Arapça medreselerdeki ilmi faaliyetlerde, Farsça ise bazı sufi kesimler arasında ve aydınlar arasında kullanılırdı. Onlarca farklı dil ve diyalekt de günlük konuşmada varlıklarını bir arada sürdürürlerdi. Türkçe bu çok etnisiteli ve çok dilli toplumun ortak dili hâline gelmişti. İtalyan sözlükçü Giovanni Molino, 1641 tarihli sözlüğünün ön sözünde Osmanlı Devletinin dili olan Türkçe'nin bu devletin sınırları içinde 55 krallık ve beylik, 33 ulus tarafından günlük iletişimde kullanıldığını söyler.¹⁰ Gerçekten de Türkçe yedi yüz yıl boyunca Anadolu ve Balkanlardaki halkların ortak dili olmuş, edebiyat, ticaret ve yönetim bu dille sürdürülmüştür.

Osmanlı Devletinin giderek yayılması ve yenilmez bir güç olması, Avrupalı entelektüeller ve idareciler için Türkçeyi öğrenmeyi bir zorunluluk hâline getirmiş; Türklerle ister ticaret, ister savaş yoluyla olsun kurulan temaslar birçok kelimenin Balkan ve Avrupa dillerine girmesine yol açmıştır. Bugün Anadolu ve Balkanlardaki pek çok dilde yüzlerce ve bazılarında binlerce Türkçeden alınma kelimeler bulunmaktadır.

Ermenice ve Rumca bu dillerin başında gelir.

¹⁰ Tanış, Asım 1989 : *Giovanni Molino'nun İtalyanca-Türkçe Sözlüğü ve Halk Türkçesi*, Ankara, s. XXXVII.

14.3.1. Türkçe - Ermenice

Ermeni halkı ile Türklerin teması, çok kadim bir tarihe sahiptir. VII.-VIII. yüzyıllardan itibaren Ermeni kaynaklarında Türkçe isimler ve kelimeler görülmeye başlar. Kuzey Karadeniz ve Kafkaslardaki Ermeniler, birçok Hristiyanlık metnini Ermeni harfleriyle ve Kıpçak Türk dili ile kayda geçirmişlerdir. Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi metinleri sadece dinî metinlerle sınırlı olmayıp edebi ve idari metinler de pek çoktur. Türkoloji literatüründe Ermeni Kıpçakçası denilen bu metinler iki dil arasındaki temasın ne kadar eski olduğunu ortaya koymaktadır.¹¹

Ermeniler, Anadolu'da da Türk dilini gündelik işlerinde ve edebiyat faaliyetlerinde kullanmaya devam etmişlerdir. Ermeni "aşug"ları yüzyıllar boyunca Türkçe koşmalar söylemişlerdir.¹² Yenileşme döneminde de Ermeni yazarların Ermeni harfleriyle Türkçe hikâye, roman ve tiyatro yazdıkları görülmektedir.¹³ Hem günlük hayattaki etkileşim, hem de edebi ve idari etkiler, Ermenice üzerinde yoğun bir Türkçe tesir oluşturmuştur. Günümüz Türkçesinde Ermenice alıntılar bilhassa hayvancılık ve tarım alanında Doğu Anadolu diyalektlerinde daha sık karşımıza çıkarken standart dilde yaklaşık 20 civarında kelime kullanılmaktadır. Günümüz Türkçesinde kullanılan bazı kelimelere bakıldığında bunların önemli bir kısmının argo olarak kullanıldığı görülmektedir: anzarot, astik "pezevenk", avanak, dasnik "pezevenk", godoş "pezevenk", haç, hoşur "değersiz, şişman", kama, keş "aptal", ket "engel", madımak, madik, mertek, moruk, zangoç vs.

Türkçeden Ermeniceye 4 binden fazla kelime girmiş, bunun yanında birçok dilbilgisel unsur da Ermenicede kendine yer edinmiştir. Türkçenin Ermenicenin

¹¹ Omeljan Pritsak, "Ermeni Kıpçakçası", Çeviren: M. Akalın, Tarihî Türk Şiveleri, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1979, s. 131-140.

¹² Fikret Türkmen, "Türkçe Söyleyen Ermeni Aşugları", Ege Üniversitesi Türk Dili Ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, C. 4, İzmir 1985, s. 1-8.

¹³ Mehmet Kutalmış, "Ermenice ve Ermeni Harfli Türkçe Eserlerin Türk- Ermeni İlişkilerindeki Yeri", Ermeni Araştırmaları Kongresi, Ermeni Araştırmaları, 1. Türkiye Kongresi Bildirileri III. Cilt, Ankara.

sözdizimi üzerinde de etkili olduğunu dersimizin başında söylemiştik. Türkçe +çi, +lık, +li gibi yapım ekleri ve bunlarla türetilmiş kelimeler pekçoktur: avçi, aynaçi, balıkçi, kuyumci, mahallebici, yagci, bereketli, bıyıklı, marifetli, şekerli, talihli, zararlı, bolluk, çamurluk, önlük, samanlık vs. Türkçe sıfatfiil tabanları yardımcı fiillerle yüklemleştirdilmektedir: boyalamış inel “boyamak”, bozarmış illal “bozarmak”, dalaşmış illal “dalaşmak, kavga etmek”, fırlanmış illal “fırlamak”, kapanmış illal “kapanmak”, kullanmış illal “kullanmak” vs.¹⁴

14.3.2. Türkçe - Yunanca

Türklerin Anadolu’da karşılaştıkları, temas hâlinde oldukları; bazen savaş, bazen barış, ticaret vb. yollarla kültür alışverişi yaptıkları esas kültür alanı Yunan kültürüdür. Bu temas ve alışveriş, denilebilir ki, günümüze kadar sürmüştür. Türkler ve onlarla birlikte İslam medeniyeti hızla Anadolu’nun hâkim unsuru hâline gelmiş, kendi müesseselerini kurmuş ve Anadolu halklarıyla temas hâlinde kendi kültürünü geliştirmiştir. Türklerin zayıf oldukları alanlarda yerli halkların bilgilerini de devşirdikleri, özümstedikleri görülür. Tarım, denizcilik, balıkçılık, müzik ve günlük hayatın diğer alanlarında bu alışverişin verimli sonuçları her iki tarafın dilinde de kendini hissettirir. Tabii, Türkçenin ve Türk kültürünün yıllar geçtikçe daha hâkim hâle gelmesi, Müslüman Türklerin kültürel değerlerinin yüceltilmesine ve üst-katman hâline gelmesine sebep olmuş, Yunancadan ilk yüzyıllarda tarım, denizcilik gibi alanlarda epeyce kelime devşirildikten sonra Türkçe unsurlar yavaş yavaş daha fazla olarak Yunan diline girmeye başlamıştır. Bugün Türk ve Yunan dil ilişkileri üzerine yapılan çalışmaların bize öğrettiğine göre Türkçede, birçoğu ağızlarda ve bir kısmı da standart dilde olmak üzere 600 kadar Yunanca kökenli kelime vardır. Yunancadaki Türkçe kelimelerin sayısı ise

¹⁴ Karaağaç, a.g.e, s. XXVIII-XXXIV.

3000 civarındadır.¹⁵ Bu iki dildeki yaşayan ortak kelime sayısı ise 430 civarında tespit edilmiştir.¹⁶

Örnekler: baklavas “baklava”. Bamia “bamya”. Boureki “börek”, tsorbas “çorba”, dolamadaka “dolma”, giouetsi “güveç”, imambaildi “imambayıldı”, spanaki “ıspanak”, kadaifi “kadayif”, kokoretsi “kokoreç”, kurambies “kurabiye”, manavis “manav”, maruli “marul”, batzias “baca”, tsanaki “çanak”, tsatala “çatal”, tsurapis “çorap”, ntereki “direk”, kariola “karyola”, kitapi “kitap”, konaki “konak”, kontaki “kontak”, tapsi “tepsi”, sapuni “sabun”, mangali “mangal”, nargiles “nargile”, yakas “yaka”, kapaki “kapak” vs.

14.3.3. Türkçe ve Balkan Dilleri

Türkçe Balkanlarda birçok dille komşu olmuş, Türkçe birçok dilin konuşulduğu bu coğrafyada idari, ticari ve ilmi-edebî faaliyetlerin ortak dili olmuştur. Boşnak, Arnavut, Hırvat, Pomak vs farklı etnisitelere mensup entelektüeller, ilim adamları ortak bir dille, Türkçe ile eserler vermişler; Türk nüfusun az olduğu yerlerde bile Türkçe bir “şehirli” dili olarak itibar görmüştür. Bugün müstakil ve gelişkin birer yazı dili olan bu dillerin hepsinde Türkçe ödünçlemeler vardır ve bu ödünçlemeler sadece kelimelerden ibaret olmayıp dilbilgisinin her alanına yayılmıştır. Balkanların hemen her köşesinde “Allaha emanet, Bayram mübarek, buyrun, haydi” gibi Türkçe tabirleri günlük hayatın bir parçası olarak görmek mümkündür.

Balkanların Müslüman ahalisi arasında canlı olan tekke kültüründe bugün hâlâ Yunus Emre’nin, Aziz Mahmud Hüdayî’nin ilahileri Türkçe olarak terennüm edilmektedir.

¹⁵ Karaağaç, a.g.e. s. LXIII-LXIV.

¹⁶ Mustafa Yağbasan, “Kültürlerarası Etkileşim Bağlamında Türkçe ve Yunanca’daki Ortak Sözcüğünün Değerlendirilmesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 1, Sayfa: 378.

14.4. Günümüz Türkçesi ve Dil İlişkileri

Türkçe üretken ve etkili bir toplumun dili olarak yaklaşık 80 milyon kişi tarafından birinci dil olarak kullanılmakta, sadece Türkiye sınırlarında değil Balkanlarda, Avrupa ülkelerinde, Amerika'da konuşulmakta, okunmakta ve dinlenmektedir. Bir devlet, edebiyat, bilim ve ticaret dili olarak dünyanın en yaygın, en etkili dillerinden biridir. British Council'in Birleşik Krallık ülkelerinde önümüzdeki on yıl içinde, diplomatik, ticari, siyasi, kültürel sebeplerle, güvenlik ve bilimsel değişim ihtiyaçlarıyla öğretilmesi gerekli diller hakkında yaptığı araştırmada Türkçe 8.lik sırasına Rusça ile paylaşmıştır.¹⁷ Almanya gibi 4 milyonun üzerinde Türkiye kökenli insanın yaşadığı; Sırbistan, Hırvatistan, Bulgaristan gibi Türkiye ile yakın kültürel, diplomatik ve ticari ilişkileri olan; tarihlerine ait kayıtları Türkçe olarak tutulmuş ülkelerde bu ihtiyacın daha yüksek olacağı kabul edilebilir.

Türkçe, yükselen bu etkisinin yanında bilhassa İngilizceden pek çok kelime almaya devam etmektedir. Bu alıntıların önemli bir kısmı bilgi ödünçlemesi olarak değerlendirilebilir, ancak daha yüksek kültürleri taklit ihtiyacıyla ortaya çıkan özentili alıntılara da dikkat edilmesi gerekir. Birçok insanın "plaza dili" diye nitelendirdiği gereksiz yabancı kelimelerle doldurulmuş dil kullanımı, gündelik hayatta şu veya bu yoğunlukta karşımıza çıkmaktadır. Bu gibi gereksiz kullanımlardan kaçmak her entelektüelin hassasiyet göstermesi gereken bir durumdur.

¹⁷

<https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/languages-for-the-future-report.pdf>,

Kaynakça

Açıkgöz, H., “Kur’an’da Türkçe Kelime Var mı?”, Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi (29-30 Nisan 2004), Akçağ Yayınları, Ankara 2004, 37-74.

Alimcan İ., “Doğrudan ve Dolaylı olarak Çinceye Geçen Türkçe Kelimeler Üzerine”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, Cilt: VI, Sayı 1, Sayfa: 81-99, İzmir 2006.

Balcı, M., Türkçe-Farsça İlişkileri: Türkçenin Farsça Üzerindeki Etkilerine Dair Bir İnceleme”, Çizgi Kitabevi 2014.

Hovdhaugen, E., “The Mongolian Suffix LIG and Its Turkic Origin”, *Researches in Altaic Languages*, Akademiai Kiado Budapest, 1975, s. 71-77.

Karaağaç, G., Türkçe Verintiler Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara 2008, s. XXXII.

Kutalmış, M., "Ermenice ve Ermeni Harfli Türkçe Eserlerin Türk- Ermeni İlişkilerindeki Yeri", Ermeni Araştırmaları Kongresi, Ermeni Araştırmaları, 1. Türkiye Kongresi Bildirileri III. Cilt, Ankara.

Öner F. ve Mustafa Öner, “Fincede Türkçe Alıntılar”, Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi (29-30 Nisan 2004), Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

Poppe, N. “Türk Dili Kaynaklı Birkaç Moğolca Zarf Üzerine”, Çeviren: Hülya Savran, Prof. Dr. Osman Nedim Tuna Armağanı, Malatya 1989, 143-150.

Pritsak, O., “Ermeni Kıpçakçası”, Çeviren: M. Akalın, Tarihî Türk Şiveleri, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1979, s. 131-140.

Rassadin, V.İ., “Moğolların Gizli Tarihi’nde Türkçe Unsurlar”, Çevirenler: Reshida Adzhumerova – Emine Atmaca, Dil Araştırmaları, Sayı: 6, Bahar 2010, s. 211-216.

Şcerbak, A., “Türk-Moğol Dil İlişkileri (Dillerin Birbirinden Etkilenme ve Birbirlerine Karışma Sorunu Üzerine”, *Manas Journal of Social Studies*, sayı 25, 2011, s. 9-32.

Tanış, A., 1989 : *Giovanni Molino'nun İtalyanca-Türkçe Sözlüğü ve Halk Türkçesi*, Ankara, s. XXXVII.

Türkmen, F., “Türkçe Söyleyen Ermeni Aşugları”, *Ege Üniversitesi Türk Dili Ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 4, İzmir 1985, s. 1-8.

Yağbasan, M.,“Kültürlerarası Etkileşim Bağlamında Türkçe ve Yunanca'daki Ortak Sözvarlığının Değerlendirilmesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 1, Sayfa: 378.

<https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/languages-for-the-future-report.pdf>, (4/12/2016)